

UOT 31

ORCID: 0009-0007-6817-5148

DOI: 10.52094/EFXY8908

Günəl Mehman qızı Həsənova
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
Magistrant
gunellhasanova24@gmail.com

İDARƏETMƏ NƏZƏRİYYƏSİNDƏ MƏDƏNİYYƏT MÜƏSSİSƏLƏRİNİN YERİ VƏ ƏHƏMİYYƏTİ (SOSİOLOJİ BAXIŞ)

Xülasə: Təqdim olunan məqalədə idarəetmənin mədəniyyət müəssisələrinin fəaliyyətində rolu və əhəmiyyəti nəzəri və analitik aspektdən araşdırılır. Tədqiqatda klassik və müasir idarəetmə nəzəriyyələri əsasında mədəniyyət təşkilatlarının struktur və funksional xüsusiyyətləri təhlil edilir. Eyni zamanda idarəetmə nəzəriyyəsinin inkişaf mərhələləri nəzərdən keçirilərək, bürokratik idarəetmə modeli, təşkilati struktur nəzəriyyələri, strateji idarəetmə yanaşması və strukturlaşma nəzəriyyəsinin mədəniyyət müəssisələrinin fəaliyyətinə təsiri izah olunur. Məqalədə xüsusilə Maks Veberin bürokratik idarəetmə modeli, Henri Mintzberqin təşkilat tipləri nəzəriyyəsi, Peter Drukerin strateji idarəetmə yanaşması və Entoni Giddensin strukturlaşma nəzəriyyəsi əsasında mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunması məsələləri təhlil edilir. Araşdırmada Azərbaycan kontekstində mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunmasının xüsusiyyətləri və regionlar üzrə fərqlər də nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: idarəetmə nəzəriyyəsi, mədəniyyət müəssisələri, bürokratik idarəetmə, strateji idarəetmə, təşkilati struktur, sosial institutlar, mədəniyyətin idarə olunması, ictimai iştirakçılıq

İdarəetmə ictimai-iqtisadi münasibətlərin konkret məqsədəuyğun təşkil edilməsi metodudur, bütöv tam bir sistemin ayrı-ayrı hissələri, ünsürləri arasındakı əlaqəni təyin edən bir prosesdir. İdarəetmə cəmiyyətdə məqsədlərin həyata keçirilməsi üçün təsir mexanizmi kimi çıxış edir və obyektlərin mövcud vəziyyətindən arzu olunan vəziyyətə gətirilməsini təmin edən sistemli fəaliyyət sahəsidir [1, s. 10]. Müasir idarəetmə nəzəriyyəsinin təməli XIX əsrin sonlarında ABŞ-da Friderik Teylorun elmi idarəetmə prinsipləri ilə qoyulmuş,

daha sonra Maks Veberin bürokratik modeli və Anri Fayolun inzibati prinsipləri ilə inkişaf etdirilmişdir. Bu nəzəriyyə zamanla bir neçə mərhələdən keçərək elmi, inzibati, davranış və təşkilati idarəetmə istiqamətlərini formalaşdırmışdır [1]. İlk öncə onu qeyd edək ki, idarəetmə fəaliyyəti, ilk növbədə, fərdlərin və sosial qrupların məqsədyönlü fəaliyyətinin təşkili, qərarların qəbulu, nizamlayıcı funksiyaların icrası və informasiyanın səmərəli mübadiləsi ilə xarakterizə olunur. Bu kontekstdə idarəetmə cəmiyyətin intellektual potensialına əsaslanaraq, insanların obyekt və proseslərə yönəlmiş fəaliyyətlərini sistemləşdirmə vasitəsi kimi başa düşülür. Tədqiq olunan elmi məqalədə əsas diqqət idarəetmə və mədəniyyət müəssisələrinin dialektik əlaqələrinin və təsirin sosioloji aspektlərinin önə çıxarılıb təhlil olunması əsas istiqamətlərdəndir desək yanılmazdır. Mədəniyyət müəssisələri sosial institut kimi idarəetmə prosesində mühüm yer tutur. Onlar yalnız mədəni irsin qorunması ilə kifayətlənməyərək, eyni zamanda cəmiyyətin sosial idarəetmə strukturunda vasitəçi funksiyasını yerinə yetirirlər. Bu müəssisələr ictimai münasibətlərin normativ tənzimlənməsində, mədəniyyətin inkişaf strategiyalarının formalaşmasında, vətəndaşların maarifləndirilməsində və sosial birliyin gücləndirilməsində əhəmiyyətli rol oynayır. İdarəetmə nəzəriyyəsi mədəniyyət müəssisələrinin fəaliyyətini təşkil etmək və onları cəmiyyətin ehtiyaclarına uyğun yönləndirmək üçün əsas prinsiplər və mexanizmlər təqdim edir. Məsələn, Muğam Mərkəzi və Heydər Əliyev Mərkəzi kimi nüfuzlu mədəniyyət təşkilatları dövlət və cəmiyyət maraqlarını nəzərə alaraq mədəni proqramlar və tədbirlər həyata keçirir, ictimai həmrəyliyi və milli identikliyi gücləndirirlər. Bu, idarəetmənin səmərəli təşkili və sosial nizamın təmin olunması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Beləliklə, idarəetmə nəzəriyyəsi mədəniyyət müəssisələrinin sosial institut kimi funksiyalarını daha effektiv yerinə yetirməsi üçün nəzəri və praktiki əsaslar yaradır. Mədəniyyətin idarə olunması cəmiyyətin sosial-mədəni inkişafının təminatçısı kimi çıxış edir və bu sahədə tətbiq olunan idarəetmə nəzəriyyələri idarəetmə nəzəriyyələrini müqayisəli təhlil edərək düzgün nəticə əldə etməyə daha asan çatmaq olar. İlk öncə Maks Veberin bürokratik idarəetmə modeli və mədəniyyət müəssisələrinin təşkili yanaşmasına nəzər yetirək. Maks Veberin bürokratik idarəetmə nəzəriyyəsi müasir təşkilatların struktur və funksional əsaslarını izah edən klassik yanaşmalardan biridir. Veberə görə, bürokratiya rasionallığa əsaslanan, formal qaydalarla tənzimlənən və iyerarxik quruluşa malik idarəetmə formasıdır. Bu modelin əsas prinsipləri – funksiyaların ixtisaslaşması, vəzifələrin iyerarxik bölüşdürülməsi, yazılı normativ sənədlərin mövcudluğu və

impersonal münasibətlərin üstünlüyü – təşkilatların səmərəli və sabit fəaliyyətini təmin etməyə yönəlmişdir [2, s. 196-204]. Mədəniyyət müəssisələri – muzeylər, kitabxanalar, mədəniyyət mərkəzləri və digər ictimai mədəni strukturlar – bu nəzəri çərçivədə idarə olunan sosial institutlar kimi qiymətləndirilə bilər. Bürokratik model bu müəssisələrin fəaliyyətində funksiyaların dəqiq bölüşdürülməsi, qərarvermə mexanizmlərinin formal prosedurlara əsaslanması və fəaliyyətin sənədləşdirilməsi kimi elementlərlə özünü göstərir. Bu yanaşma mədəniyyət müəssisələrinin ictimai etibarlılığını, davamlılığını və normativ uyğunluğunu təmin etmək baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan kontekstində dövlətə məxsus muzey və mədəniyyət ocaqlarının idarə olunmasında bürokratik modelin izləri açıq şəkildə müşahidə olunur. Məsələn, Mədəniyyət Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərən muzeylərdə idarəetmə strukturunun iyerarxik olması, fəaliyyətin normativ sənədlərlə tənzimlənməsi və qərarların mərkəzləşdirilmiş şəkildə verilməsi Veberin bürokratik prinsiplərinə uyğunluq təşkil edir. Lakin bu modelin tətbiqi bəzi hallarda çevikliyi və ictimai iştirakçılığı məhdudlaşdırır bilər. Mədəniyyət sahəsində innovativ yanaşmaların və yerli təşəbbüslərin təşviqi üçün daha çevik idarəetmə formalarına ehtiyac duyulur. Bu səbəbdən, müasir dövrdə bürokratik modelin struktur sabitliyini qorumaqla yanaşı, iştirakçı və adaptiv idarəetmə yanaşmalarının inteqrasiyası zəruridir. Beləliklə, Maks Veberin bürokratik idarəetmə modeli mədəniyyət müəssisələrinin təşkilati strukturunu izah etmək üçün nəzəri əsaslar təqdim etsə də, onun praktik tətbiqi müasir sosial və mədəni tələblərlə uzlaşdırılmalıdır. Digər yanaşma Henri Mintzberqin təşkilat tipləri nəzəriyyəsi və mədəniyyət müəssisələrinin struktur analizidir. Henri Mintzberq təşkilatların strukturunu izah etmək üçün kompleks və funksional yanaşma təqdim etmişdir. Onun nəzəriyyəsinə görə, təşkilatlar müxtəlif struktur tiplərinə malik ola bilər və bu tiplər təşkilatın məqsədləri, fəaliyyət sahəsi, çevikliyi və idarəetmə mexanizmləri ilə əlaqəlidir. Mintzberq beş əsas təşkilat tipini müəyyən etmişdir: sadə quruluş, maşın bürokratiyası, peşə bürokratiyası, bölünmüş quruluş və adhokrasiya [3, s. 3-13]. Mədəniyyət müəssisələri bu struktur tipləri çərçivəsində müxtəlif formalarda fəaliyyət göstərə bilər. Məsələn, dövlətə məxsus muzeylər və kitabxanalar adətən maşın bürokratiyası tipinə uyğun gəlir. Bu tipdə yüksək ixtisaslaşma, standartlaşdırılmış prosedurlar və iyerarxik idarəetmə mövcuddur. Muzeylərin ekspozisiya siyasəti, fondların idarə olunması və ictimai tədbirlərin təşkili bu strukturun rasionallığına əsaslanır. Digər tərəfdən, adhokrasiya tipi – yəni çevik, layihə əsaslı və innovativ idarəetmə forması – müasir mədəniyyət

mərkəzləri və qeyri-hökumət təşəbbüsləri üçün daha uyğun ola bilər. Bu tip təşkilatlarda qərarvermə daha demokratikdir, əməkdaşlıq və yaradıcılıq ön plandadır. Məsələn, yerli icmalarla əməkdaşlıq edən mədəniyyət layihələri, rəqəmsal platformalar üzərində qurulan mədəni təşəbbüslər adhokrasiya strukturunun xüsusiyyətlərini daşıyır. Azərbaycan kontekstində həm maşın bürokrasiyasına, həm də adhokrasiya tipinə uyğun nümunələr mövcuddur. Mədəniyyət Nazirliyinin tabeliyində olan qurumlar daha çox klassik bürokratik struktura malikdir, lakin son illərdə qeyri-formal mədəni təşəbbüslərin artması adhokrasiya tipinin yayılmasına şərait yaradır. Bu, mədəniyyət sahəsində idarəetmənin təkamülünü və struktur müxtəlifliyini göstərir. Onu qeyd etmək olar ki, Mintzberg-in nəzəriyyəsi mədəniyyət müəssisələrinin struktur analizində çevik yanaşma təqdim edir və bu sahədə idarəetmənin yalnız funksional deyil, həm də sosial və yaradıcılıq aspektlərini nəzərə almağa imkan verir. Mövzunun təhlili zamanı təqdim olunan digər nəzəriyyə Peter Drukerin strateji idarəetmə yanaşması və mədəni proqramların planlaşdırılmasıdır. Peter Druker müasir idarəetmə nəzəriyyəsinin banilərindən biri kimi təşkilatların məqsəd yönü fəaliyyətini və strateji planlaşdırma mexanizmlərini ön plana çıxarmışdır. Onun yanaşmasına görə, idarəetmə yalnız resursların səmərəli istifadəsi deyil, həm də təşkilatın missiyasına uyğun nəticələr əldə etmək üçün strateji qərarların verilməsi prosesidir [4, s. 75-89]. Bu baxımdan, mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunması da strateji məqsədlərə yönəlmiş, ictimai ehtiyaclara cavab verən və nəticəyönümlü fəaliyyətlə xarakterizə olunmalıdır. Mədəniyyət müəssisələri – muzeylər, mədəniyyət mərkəzləri, incəsənət qalereyaları və s. – cəmiyyətin sosial-mədəni inkişafına xidmət edən təşkilatlardır. Drukerin yanaşması bu müəssisələrin fəaliyyətini planlaşdırarkən aşağıdakı prinsipləri əsas götürməyi təklif edir:

1. Missiya və məqsədin aydın müəyyənləşdirilməsi;
2. İctimai ehtiyacların öyrənilməsi və analiz edilməsi;
3. Resursların optimal bölüşdürülməsi;
4. Fəaliyyətin nəticələrinin qiymətləndirilməsi.

Azərbaycan kontekstində bu yanaşma xüsusilə Heydər Əliyev Mərkəzi, Muğam Mərkəzi və digər strateji mədəniyyət qurumlarının fəaliyyətində özünü göstərir. Bu təşkilatlar yalnız mədəni irsin qorunması ilə kifayətlənməyərək, həm də ictimai maarifləndirmə, milli identikliyin gücləndirilməsi və beynəlxalq mədəni əlaqələrin qurulması kimi strateji məqsədlərə xidmət edirlər. Onların proqramları ictimai ehtiyaclara uyğunlaşdırılır, fəaliyyətləri nəticə əsaslı qiymətləndirmə ilə müşayiət olunur. Drukerin strateji idarəetmə yanaşması

mədəniyyət müəssisələrinin yalnız struktur baxımından deyil, həm də funksional və sosial təsir baxımından effektivliyini artırmaq üçün nəzəri və praktiki əsaslar təqdim edir. Bu yanaşma idarəetməni statik mexanizm deyil, dinamik və adaptiv proses kimi dəyərləndirir.

Növbəti müzakirə olunan nəzəriyyə Entoni Giddensin strukturlaşma nəzəriyyəsi və mədəniyyətin sosial dinamikasıdır. Entoni Giddens müasir sosiologiyanın aparıcı nəzəriyyəçilərindən biri olaraq struktur və agentlik anlayışlarını birləşdirən **strukturlaşma nəzəriyyəsinə** irəli sürmüşdür. Bu nəzəriyyəyə görə, sosial strukturlar yalnız sabit və xarici çərçivələr deyil, eyni zamanda fərdlərin gündəlik fəaliyyətləri ilə daim yenidən formalaşan dinamik sistemlərdir [5, s. 64-65]. Yəni struktur və agentlik qarşılıqlı təsirdədir: insanlar strukturları yaradır, struktur isə onların fəaliyyətini formalaşdırır. Bu yanaşma mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunmasında yeni perspektivlər açır. Mədəniyyət müəssisələri – muzeylər, mədəniyyət evləri, incəsənət qalereyaları – yalnız mövcud normativ strukturların daşıyıcısı deyil, həm də ictimai agentliklərin fəaliyyətinə imkan yaradan platformalardır. Giddensin nəzəriyyəsi bu müəssisələrin həm struktur sabitliyi, həm də sosial dəyişikliklərə adaptasiya qabiliyyətini izah etməyə imkan verir. Azərbaycan kontekstində mədəniyyət müəssisələrinin sosial dinamikası xüsusilə yerli icmalarla əməkdaşlıq, ictimai iştirakçılıq və mədəni müxtəlifliyin təşviqi sahəsində özünü göstərir. Məsələn, regional mədəniyyət mərkəzlərinin yerli təşəbbüslərlə birgə layihələr həyata keçirməsi, gənclərin və yaradıcı qrupların bu sahəyə cəlb olunması strukturlaşma prosesinin canlı nümunəsidir. Bu müəssisələr həm mövcud mədəni strukturları qoruyur, həm də yeni sosial identikliklərin formalaşmasına şərait yaradır. Giddensin strukturlaşma nəzəriyyəsi mədəniyyətin idarə olunmasını yalnız təşkilati baxımdan deyil, həm də sosial transformasiya və agentlik baxımından izah etməyə imkan verir. Bu yanaşma mədəniyyət müəssisələrinin cəmiyyətin dəyişən ehtiyaclarına uyğunlaşmasını və sosial dinamikanın bir hissəsi kimi fəaliyyət göstərməsini vurğulayır. Mövzunun təhlili zamanı Azərbaycan modelinə yer ayrılması daha məqsədə uyğun olardı. Azərbaycan Respublikasında mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunması dövlət siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biridir. Bu sahədə tətbiq olunan idarəetmə modelləri həm klassik nəzəriyyələrin elementlərini, həm də müasir yanaşmaların komponentlərini özündə birləşdirir. **Weberin bürokratik modeli** xüsusilə dövlətə məxsus muzey, kitabxana və mədəniyyət evlərində müşahidə olunur. Bu müəssisələrdə iyerarxik struktur, normativ sənədlərlə tənzimlənən fəaliyyət və mərkəzləşdirilmiş qərarvermə mexanizmləri geniş yayılıb.

Məsələn, rayon mədəniyyət evlərinin fəaliyyət planları Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən təsdiqlənir və yerli təşəbbüslər üçün çeviklik məhdud olur [6, s. 330-331]. **Mintzberqin təşkilat tipləri nəzəriyyəsi** kontekstində Bakı şəhərində yerləşən innovativ mədəniyyət qurumları – məsələn, YARAT Müasir İncəsənət Məkanı – adhokrasiya tipinə uyğun fəaliyyət göstərir. Bu qurumlar layihə əsaslı, çevik və yaradıcı idarəetmə forması ilə fərqlənir. Halbuki regionlarda fəaliyyət göstərən mədəniyyət müəssisələri daha çox “maşın bürokratiyası” tipinə uyğun gəlir [42, s. 465-468]. **Drukerin strateji idarəetmə yanaşması** son illərdə dövlət proqramları çərçivəsində tətbiq olunmağa başlanıb. “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası” çərçivəsində mədəniyyət sahəsində nəticəyönümlü idarəetmə, ictimai ehtiyacların öyrənilməsi və fəaliyyətin planlaşdırılması prinsipləri önə çıxır [30, s. 136-154;31]. Lakin bu yanaşmanın tam tətbiqi üçün hələ də insan resurslarının və idarəetmə bacarıqlarının inkişafına ehtiyac var. **Giddensin strukturlaşma nəzəriyyəsi** yerli mədəniyyət mərkəzlərinin icmalarla əməkdaşlığı və sosial agentliklərin təşəbbüsləri ilə uyğunluq təşkil edir. Məsələn, Gəncə və Şəki şəhərlərində gənclərin mədəniyyət layihələrinə cəlb olunması, sosial media vasitəsilə mədəniyyətin yayılması struktur və agentlik arasında qarşılıqlı təsirin nümunəsidir [36, s. 113-122].

Aparılan nəzəri və praktik təhlillər göstərir ki, idarəetmə nəzəriyyələrinin Azərbaycan kontekstində tətbiqi selektiv və hibrid xarakter daşıyır. Dövlət strukturlarında klassik modellər üstünlük təşkil etsə də, müasir və qeyri-dövlət təşəbbüslərində çevik və strateji yanaşmalar daha effektiv olur. Regionlar üzrə fərqliliklər isə nəzəri modellərin lokal adaptasiyasını zəruri edir. Tədqiqatın gedişatında Regionlar üzrə idarəetmə fərqlərinə də nəzər yetirək. Azərbaycanın mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunmasında regionlar üzrə nəzərəçarpancaq fərqlər mövcuddur. Bu fərqlər həm struktur baxımından, həm də nəzəri modellərin praktik tətbiqi baxımından özünü göstərir. Mərkəzi şəhərlərdə – xüsusilə Bakı və Gəncə kimi urban mərkəzlərdə – mədəniyyət müəssisələri daha çox strateji planlaşdırma, layihə əsaslı idarəetmə və ictimai iştirakçılıq imkanları ilə fəaliyyət göstərir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi regionlarda bu proses daha çox bürokratik və resurs məhdudluğu ilə müşayiət olunur. **Weberin bürokratik modeli** regionlarda daha dominantdır. Rayon mədəniyyət evləri, muzeylər və kitabxanalar Mədəniyyət Nazirliyinin təsdiqlədiyi planlara əsasən fəaliyyət göstərir və yerli təşəbbüslər üçün çeviklik məhduddur. Məsələn, Şəki və Lənkəran şəhərlərində mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunması əsasən mərkəzləşdirilmiş göstərişlərə və formal prosedurlara əsaslanır

[14]. Mintzberqin təşkilat tipləri kontekstində regionlardakı mədəniyyət müəssisələri “maşın bürokratiyası” tipinə uyğun gəlir. Bu strukturda qərarvermə mərkəzləşdirilmiş, rollar sabit və dəyişməz, innovasiya imkanları isə məhduddur. Halbuki Bakı şəhərində yerləşən bəzi mədəniyyət qurumları – məsələn, YARAT Müasir İncəsənət Məkanı – adhokrasiya tipinə uyğun çevik və layihə əsaslı idarəetmə forması ilə fərqlənir [3, s. 301-310;17]. **Giddensin strukturlaşma nəzəriyyəsi** regionlarda sosial agentliklərin mədəniyyət sahəsinə təsir imkanlarını izah etmək üçün əlverişli çərçivə təqdim edir. Məsələn, Gəncə şəhərində gənclərin mədəniyyət layihələrinə cəlb olunması, yerli icmaların folklor və sənətkarlıq sahəsində təşəbbüsləri strukturun yalnız inzibati deyil, həm də sosial dinamikaya əsaslandığını göstərir . Bu fərqlər göstərir ki, regionlarda mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunmasında nəzəri modellərin tətbiqi daha çox klassik və sabit strukturlara əsaslanır. Bununla yanaşı, sosial agentliklərin təşəbbüsləri və yerli icmaların iştirakı bu strukturların çevikliyini artırmaq potensialına malikdir. Bu fərqlərin nəzərə alınması gələcək empirik araşdırmalar üçün mühüm istiqamət təşkil edir. Azərbaycan kontekstində mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunmasına dair nəzəri yanaşmaların təhlili göstərir ki, bu sahədə vahid modeldən çox, müxtəlif nəzəriyyələrin selektiv və hibrid tətbiqi mövcuddur. **Təhlilin sonunda əldə edilən nəticə ondan ibarətdir ki,** idarəetmə nəzəriyyələrinin mədəniyyət sahəsinə uyğunluğu yalnız struktur baxımından deyil, həm də sosial funksionallıq və ictimai iştirakçılıq baxımından qiymətləndirilməlidir. **Veberin bürokratik modeli** sabitlik və normativ tənzimləmə baxımından faydalı olsa da, müasir mədəniyyət müəssisələrinin çevikliyini və innovativliyini məhdudlaşdırır [6, s. 196-204]. Bu səbəbdən, yalnız inzibati strukturlarda tətbiqi məqsədəuyğundur. **Mintzberg-in təşkilat tipləri** mədəniyyət sahəsindəki müxtəliflikləri izah etmək üçün daha çevik çərçivə təqdim edir. Xüsusilə adhokrasiya və peşəkar bürokratiya modelləri qeyri-dövlət mədəniyyət təşəbbüslərinin idarə olunmasında effektivdir [3, s. 235-270]. **Drucker-in strateji idarəetmə yanaşması** Azərbaycan kontekstində tətbiq olunduqda mədəniyyət müəssisələrinin ictimai ehtiyaclara cavab vermə qabiliyyətini artırır. Bu yanaşma həm dövlət, həm də qeyri-dövlət sektorunda nəticəyönlü planlaşdırma üçün əlverişlidir [7, s. 52-71;5]. **Giddens-in strukturlaşma nəzəriyyəsi** isə mədəniyyətin sosial dinamikasını və icma ilə qarşılıqlı təsirini izah etmək baxımından ən uyğun nəzəri çərçivədir. Bu yanaşma mədəniyyət müəssisələrinin yalnız idarə olunan strukturlar deyil, həm də sosial transformasiyanın iştirakçıları olduğunu göstərir [36, s. 64-70]. Sonda bu

təhlillər əsasında belə qənaətə gəlmək olar ki, Azərbaycan mədəniyyət müəssisələrinin idarə olunmasında **struktur və sosial agentlik arasında balanslı yanaşma** daha effektiv nəticələr verir. Dövlət strukturlarında klassik modellər, qeyri-dövlət təşəbbüslərində isə çevik və sosial yönümlü nəzəriyyələr üstünlük təşkil etməlidir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Mahmudov, M., Şabanov, Z., Ələkbərov, F. (2012). *İdarəetmə nəzəriyyəsi*. Bakı: Ali məktəb dərslik
2. Weber, M. (1947). *The Theory of Social and Economic Organization*. Trans. A.M. Henderson & T. Parsons. New York: Oxford University Press.
3. Mintzberg, H. (1979). *The Structuring of Organizations: A Synthesis of the Research*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
4. Drucker, P.F. (1954). *The Practice of Management*. New York: Harper & Brothers.
5. Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
6. Weber, M. (1978). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. Berkeley: University of California Press.
7. Drucker, P.F. (1993). *The Rise of the Knowledge Society*. *The Wilson Quarterly*, 17(2)

Gunel Hasanova Mehman gizi

The Place and Significance of Cultural Institutions in Management Theory (A Sociological Perspective)

Summary: The article examines the role and significance of management theories in the functioning of cultural institutions from theoretical and analytical perspectives. The study analyzes the structural and functional characteristics of cultural organizations based on classical and modern management approaches. The development stages of management theory are reviewed, and the influence of the bureaucratic management model, organizational structure theories, strategic management approach, and structuration theory on the activities of cultural institutions is explained.

In particular, the management of cultural institutions is analyzed based on the theories of Max Weber, Henry Mintzberg, Peter Drucker, and Anthony

Giddens. The study also considers the specific features of cultural institution management in Azerbaijan and highlights regional differences.

The results of the research show that effective management of cultural institutions requires a balance between classical management models and modern strategic and socially oriented approaches. Such a balance contributes to institutional stability and promotes public participation in the cultural sphere.

Key words: management theory, cultural institutions, bureaucratic management, strategic management, organizational structure, social institutions, cultural management, public participation.

Гюнель Гасанова Мехман кызы

**Место и значение учреждений культуры в теории управления
(социологический взгляд)**

Резюме: В статье рассматривается роль и значение теорий управления в деятельности культурных учреждений с теоретической и аналитической точек зрения. В исследовании анализируются структурные и функциональные особенности культурных организаций на основе классических и современных управленческих подходов. Рассматриваются этапы развития теории управления, а также влияние бюрократической модели управления, теорий организационной структуры, стратегического управления и теории структуризации на деятельность культурных учреждений.

Особое внимание уделяется анализу управления культурными учреждениями на основе теорий Max Weber, Henry Mintzberg, Peter Drucker и Anthony Giddens. В работе также рассматриваются особенности управления культурными учреждениями в Азербайджане и различия между регионами.

Результаты исследования показывают, что эффективное управление культурными учреждениями требует баланса между классическими моделями управления и современными стратегическими и социально ориентированными подходами. Такой баланс способствует институциональной стабильности и развитию общественного участия в культурной сфере.

Ключевые слова: теория управления, культурные учреждения, бюрократическое управление, стратегическое управление, организационная структура, социальные институты, управление культурой, общественное участие.